

Ben je hoogbegaafd en heb je succes?

Anna Geburtig

Dit artikel is gepubliceerd in Talent, jaargang 17, nr.1, februari 2015

Wat vanzelfsprekend lijkt, is het niet. Hoogbegaafde jongeren hebben veel talenten en toch zijn ze niet altijd succesvol. Als ze daar verandering in willen brengen, is het nuttig om met hen vragen te bespreken zoals 'Wat is succes eigenlijk?', 'Wanneer ben je met je (hoogbegaafden-)kwaliteiten succesvol en 'Hoe kun je jezelf motiveren om succesvol te zijn'?

Ik houd van krimi's en omtrekkende bewegingen. In een misdaadroman of krimi dienen de omtrekkende bewegingen van de commissaris er niet toe om een probleem te ontwijken, integendeel. Door een moordgeval van alle kanten te bekijken, dringt de commissaris door tot de kern van de zaak en kan hij de dader ontmaskeren. Beste ouders en begeleiders van hoogbegaafde jongeren, ik wil jullie graag meenemen in deze omtrekkende bewegingen om het fenomeen succes bij hoogbegaafde jongeren van verschillende kanten te onderzoeken. In het eerste gedeelte onderzoek ik wat succes is. Ik benader het begrip succes vanuit een filosofische visie en plaats het in een maatschappelijke context. In het tweede gedeelte besteed ik aandacht aan de vraag hoe een hoogbegaafde succesvol kan worden. Ik noem succesformules, leg de attributietheorie uit en de theorie van de *groeï-* en *fixed mindsets*. Tot slot verwijs ik naar de KernTalentenmethode. Iedere omtrekkende beweging sluit ik af met vragen die jongeren helpen duidelijkheid te krijgen over hun drijfveren en motivatie.

Filosofische visie

In een eerste omtrekkende beweging kijk ik vanuit een filosofische visie naar succes. Bas Haring laat in zijn boek *Voor een echt succesvol leven* (2007)¹ zien dat succes niet vanzelfsprekend positief is. Het woord 'succes' komt uit het Latijn 'succedere' en betekent opvolgen. 'Een succesvol boek is een boek dat gelezen wordt', 'Een succesvolle gedachte is een gedachte die navolging krijgt', 'Een succesvol leven is een leven dat iets in gang heeft gezet'. Succes betekent dus 'goed zijn in overleven' en is 'geen doodlopende weg'. Haring vertelt het verhaal van een eendje dat zich voortplant. Dat voortplanten gaat met nogal wat ontberingen gepaard. Is succes wel goed voor het eendje? Haring komt tot de conclusie dat voortplanten voor de soort goed is maar niet noodzakelijk voor het eendje zelf.

- Wat denk jij? Heeft wat verdwijnt of uitsterft een mindere waarde dan datgene wat overblijft?

- Als je je voorstelt dat je aan het eind van je leven staat. Wat denk je dat je dan hoopt achter te laten? Een schoner milieu? Een huis? Kinderen? Boeken? Een uitvinding?

Maatschappelijke context

Paul Verhaeghe, een Belgische hoogleraar klinische psychologie en psychoanalyse plaatst 'succes' net als Tsjalling Swierstra, hoogleraar filosofie, en Evelien Tonkens, hoogleraar sociologie, in een maatschappelijke context.² Volgens hen leven we in een (neoliberale) meritocratie. In een meritocratie word je beloond naar mate van je inspanning. In een neoliberale maatschappij gaat het om efficiëntie en is de beste diegene die economisch gezien het meeste opbrengt. De combinatie, neoliberale meritocratie, levert het idee op 'Wie het meest opbrengt in onderlinge competitie moet het meest beloond worden.' Je hebt succes als je werk, talent en inzet beloond worden met status, macht en inkomen. Verhaeghe noemt dit een 'giftige cocktail'. Het model is volgens hem een aanslag op (het zelfrespect van) de verliezers van de wedstrijd: in dit model hebben zij immers hun verlies aan zichzelf te danken. Vroeger kon je je falen toeschrijven aan externe factoren zoals je sociale klasse. Nu heb je het zelf in de hand en 'moet je het zelf maken'. Anders tel je niet mee en is het bovendien je eigen schuld. De dominantie van de economie is terug te vinden in onze taal: 'Kennis is

menselijk kapitaal' en 'In je relatie investeren'. De schaduwzijde van een meritocratische maatschappij is volgens Swierstra en Tonkens dat de solidariteit van de winnaars met de verliezers verdwijnt. Als je je succes toeschrijft aan jezelf ben je niet meer bereid iets aan de verliezers van de wedstrijd te geven. In dit model bestaan toeval, geluk en pech niet meer. Wat over het hoofd wordt gezien, is dat gelijke startkansen niet voor gelijke uitkomsten zorgen.

- **Wat zeggen schoolcijfers, kleding, mobieltjes, bijbaantjes, vriendschappen over succes?**
- **Wanneer heb jij het voor elkaar?**
- **Kan iemand die in een bijstandpositie zit of werkloos is succesvol zijn?**

Succesformules

In dit tweede gedeelte benader ik met omtrekkende bewegingen de vraag hoe een hoogbegaafde succesvol wordt. Eerst kijk ik naar succesformules. Het wemelt in de literatuur en op internet van adviezen. Bekende namen en titels van boeken zijn o.a. Stephen Covey *De zeven eigenschappen Voor succes in je leven*, boeken van Deepak Chopra en van Nederlandse bodem Ben Tiggelaar *Dit wordt jouw jaar! 12 krachtige lessen in persoonlijke verandering*'.

Een succesvol iemand met alle (ook negatieve) kenmerken van hoogbegaafdheid is Steve Jobs.³ Hij verveelt zich op school, haalt kattenkwaad uit, wordt gepest en experimenteert op technisch gebied. Op zijn 25e is hij schatrijk. Hij geeft niet om luxe, is eigenzinnig en perfectionistisch. Zijn succes gaat gepaard met veel conflicten. Zijn doel is zijn product. De essentie van zijn leven kun je samenvatten in de zin 'Als je ergens in gelooft en ook denkt dat het goed is, ga er dan helemaal voor, ook als het tegenzit.'

- **Ken je succesvolle jonge mensen in je omgeving?**
- **Wat denk je dat hem/haar succesvol maakt?**

Op baatout.com kun je 'De 14 karakteristieken van succesvolle mensen'⁴ vinden. Onder andere staat er dat je hard moet werken. Ook Malcolm Gladwell noemt in *Uitblinkers. Waarom sommige mensen succes hebben en andere niet* (2012) de tijd, die je je inspant, als dé succesfactor: 'de tienduizend-urenregel'. Je moet tienduizend uren aan iets besteden om er een expert in te worden en er succesvol in te zijn. Voor zo veel inzet is motivatie broodnodig. Het begrip motivatie benader ik in de volgende omtrekkende beweging. Maar eerst weer vragen:

- **Welke karakteristieken lijken jou zinvol en welke niet? Waarom?**
- **Denk aan iets waarin je succesvol bent geweest. Van welke positieve eigenschappen heb je gebruikgemaakt?**

Mindset, attributietheorie en KernTalenten

In de laatste omtrekkende beweging kijk ik naar motivatie. Eerst vertel ik een persoonlijk verhaal om het fenomeen 'groei-mindset' te introduceren. Tijdens mijn studie vertelde ik op een dag aan mijn nieuwe vriend dat we een moeilijke opdracht hadden gekregen. Met een paar medestudenten waren we tot de conclusie gekomen dat geen van ons wist hoe we het vraagstuk het beste konden aanpakken. Ik had een gerust hart omdat ik niet de enige was. Mijn vriend verbaasde zich daar toen over en vroeg of het niet beter was geweest iemand tegen te komen die wel wist hoe het moest? Toen heb ik voor de eerste keer kennigemaakt met een 'groei-mindset'.

Het Financieele Dagblad van oktober 2008⁵ meldde dat een hoog IQ geen succesgarantie is. Een hoogbegaafde kan in zijn/haar carrière falen 'door gebrek aan motivatie en onaangepast gedrag.' Frans Corten, zelf hoogbegaafd en loopbaancoach, noemt motivatie de 'allesbepalende factor': 'Omdat zij in principe heel veel kunnen, moeten hoogbegaafden niet vanuit hun competenties benaderd worden. Ze kunnen wel ergens in goed zijn, maar als dat werk hun geen voldoening geeft worden ze ongelukkig.' (Gebrek aan) motivatie is een constante die ik steeds terugzie. Jongeren

hebben geen motivatie voor school of studie, maar wel voor hun hobby (behalve bij een depressie of andere aandoening, dan ontbreekt iedere motivatie). Omdat hoogbegaafden meestal niet zo goed zijn in volharding is motivatie bijzonder belangrijk voor hen. Motivatie hangt behalve van je interesse ook af van het succes dat je verwacht als gevolg van je inspanning. De kennis van de attributietheorie en de theorie van de mindsets zijn waardevolle instrumenten om hoogbegaafden te motiveren.

De attributietheorie⁶ beschrijft 'de wijze waarop mensen het gedrag van zichzelf en anderen verklaren in termen van oorzaak en gevolg'⁷. De theorie van de twee mindsets van Carol Dweck⁸, de groei- en fixed mindset, beschrijft de wijze waarop je tegen je vaardigheden en intelligentie aankijkt. In een groei-mindset ben je ervan overtuigd dat je iets kunt veranderen en in een fixed (stabele) mindset denk je dat alles vaststaat en je geen invloed hebt.

Bij externe attributie wordt de oorzaak buiten de persoon zelf gezien: 'Ik ben geslaagd voor het examen (gevolg) omdat het een makkelijke opdracht was' (oorzaak). Of, 'Ik ben gezakt voor het examen omdat het zo moeilijk was.'

Bij interne attributie legt de persoon de oorzaak bij zichzelf: 'Ik ben geslaagd voor het examen omdat ik op de juiste manier geleerd heb.' Of, 'Ik ben gezakt voor het examen omdat ik niet op tijd ben begonnen met leren.'

Voor je motivatie is het dus noodzakelijk dat je de oorzaak van succes én falen bij jezelf legt waarbij je bij falen ook, maar niet uitsluitend, iets mag noemen zoals 'pech'. 'Ik heb talent en heb me ingespannen.' Of, 'Ik had pech en heb me te weinig ingespannen.'

Funest voor de motivatie is het toekennen van een 'stabele reden' aan je falen zoals 'geen talent'. Dat kenmerkt een fixed mindset. Dan wordt de kans op succes nul.

Op internet vind je 'Check je eigen mindset' van Martijn Frijters en een lijst met de verschillen tussen een fixed mindset en een groei-mindset van Coert Visser. Op www.gelukkigbkids.nl/mindset legt een filmpje de verschillen uit. Bijvoorbeeld: 'Alsof jij het beter weet' versus 'Wat een goede tip'. Ik veronderstel dat je weet welke uitspraak bij welke mindset hoort.

Bij hoogbegaafden werkt de kennis van de attributietheorie en de theorie van de mindsets goed. Want hoogbegaafden kunnen nogal gebukt gaan onder de overtuiging dat ze geen fouten mogen maken omdat ze zo slim zijn, of de overtuiging dat als ze zich moeten inspannen, ze toch zo slim niet kunnen zijn.

Een andere factor die motivatie beïnvloedt, is het wel of niet kunnen inzetten van je talenten. Er is een in Nederland nog vrij onbekende assessmentmethode, die door te achterhalen waarmee je als kind graag speelde, je talenten blootlegt. De KernTalentenmethode⁹ gaat ervan uit dat mensen sterke, halve en kleine KernTalenten bezitten. Alleen je sterke KernTalenten kun je tot meesterschap ontwikkelen en als je die mag inzetten, geeft je dat een gevoel van voldoening en krijg je energie.

Hiermee ben ik aan het eind gekomen van mijn omtrekkende bewegingen. Ik hoop dat het duidelijk geworden is dat mijn visie is: bekijk iets vanuit verschillende gezichtspunten en bepaal dan je eigen mening.

Graag geef ik nog de volgende vragen mee:

- Wat motiveert je?
- Wat demotiveert je?
- Wat geeft jou voldoening?
- Waar krijg je energie van?
- Waarin wil je succesvol zijn?

Anna Geburtig is adviseur en talentcoach bij Stichting Galileo en brengt als KernTalentenanalist de talenten van jongeren en volwassenen in kaart. Ook is zij betrokken bij een HB(hoogbegaafden)-café voor volwassenen.¹⁰

Noten

¹ Citaten in deze paragraaf zijn afkomstig uit dit boek van Bas Haring.

² 'Waardenvrij onderwijs bestaat niet. We kunnen beginnen met op onze taal te letten!' Verslag van Onderwijsavond met Paul Verhaeghe door Geert Bors, 23-09-2013. Tsajling Swierstra & Eveline Tonkens (2011), *De schaduwzijde van de meritocratie. De respectsamenleving als ideaal*. S&D 7/8. Citaten in deze paragraaf zijn afkomstig uit deze artikelen van Verhaeghe en Swierstra & Tonkens.

³ 'Steve Jobs, een succesvolle hoogbegaafde?' Noksnauta.wordpress.com. 25-05-2012

⁴ De citaten in deze paragraaf zijn afkomstig van baatout.com.

⁵ Citaten in deze paragraaf zijn afkomstig uit het artikel 'Hoog IQ: Geen succesgarantie. Hoogbegaafde kan falen in carrière door gebrek aan motivatie en onaangepast gedrag' (FD, 17/10/2008).

⁶ Frits Heider (1958) is grondlegger van de attributietheorie.

⁷ Bron: Wikipedia

⁸ Carol S. Dweck (2011). *Mindset, De weg naar een succesvol leven. Ouderschap, bedrijfsleven, sport, school, relaties*. Uitgeverij SWP.

⁹ Grondlegger van de methode is Danielle Krekels. Ze heeft o.a. het boek geschreven *Beken(d) Talent. Ken je KernTalenten en maak de juiste keuzes voor je studie je werk en je leven*. (2012) Standaard Uitgeverij. Zie ook voor meer informatie: coretalents.be en www.stichtinggalileo.nl

¹⁰ HB (hoogbegaafden)-cafés zijn opgericht door het IHBV (Instituut Hoogbegaafdheid Volwassenen) en vinden plaats in Amsterdam, Arnhem, Delft, Eindhoven, Groningen, Nijmegen, Utecht en Zwolle. Op 29 november 2013 vond in Delft het HB- café plaats 'Succes en hoogbegaafdheid. Hoort het bij elkaar of is het een contradictio in terminis?'